

Kovács Anna

A „FALEVELES FORRADALOM” 1956 emlékezete Komádiban

Szülővárosom, a Hajdú-Bihar megyei Komádi távolabb esett az 1956-os eseményektől. Az országos szintű mozgalmak ide is elértek: tüntetés, és az ezzel járó megtorló intézkedések itt is voltak. Ezek azonban, úgy tűnik, nem voltak olyan jelentőségűek, hogy a helyiek gondolataiban a mai napig aktívan éljenek. Vagy elég nagy jelentőségűek voltak ahhoz, hogy eleinte nem beszéltek róluk, később pedig elfelejtették ezeket. Ám a történelmi visszatekintés jelen kutatásomban nem feladatom. Ehelyett nézzük meg, hogy egy híján ötven évvel később, 2005-ben mit őriznek meg emlékezetükben a vidéki emberek.

Az emlékezet idejének kiválasztásában ciklikusságra van szükség: logikusan minden év október 23-a. Konkrétabban városunkban ez rendszerint délelőtt 11 óra. Az emlékezeti *tér* helyszíne nem más, mint a város sportcsarnoka. Maga a *ritus* pedig egy iskolai ünnepségben merül ki. Ha október 23-án, délelőtt 11 órakor betérünk Komádi város sportcsarnokába, elmondhatjuk, hogy kellően leróttuk tiszteletünket 1956 emléke előtt? Nem, ez így magában nem elég. Fontos, hogy be tudjuk fogadni a celebrált rítusokat, és képesek legyünk 1956 egyéni értelmezésére a személyes élmények alapján. És fordítva: ha még nem érezzük magunkénak az október 23-ai események interpretálását, indíttatást érzünk-e arra, hogy ünnepségen vegyünk részt, vagy megkoszorúzzunk egy emlékművet? Valószínűleg nem.

Ha nem általánosítok, és Komádira vonatkoztatok, azt mondhatom, hogy az emberekben még nem tisztázódott le 1956 emléke, ezért nem mozgósítja igazán őket a kizárólag nyitott iskolai ünnepségre korlátozódó rítus.

Ez eredményezheti, hogy eddig nem került sor még emlékmű állítására sem, ami az emlékezés méltó tere lehetne. Az iskolai ünnepségen pedig jobbra a gyerekek, a tanárok, páran a polgármesteri hivatalból és néhány szülő jelenik meg. Úgy véltem, őket kell megkérdezni ebben az ügyben: interjút készítettem négy szervező tanárral: Bozsídár Miklósné magyar szakos, Kovács Béláné magyar szakos¹, Debreczeni Mária ének szakos és Szakálné Polgár Irma rajz és technika szakos pedagógusokkal, valamint Molnárné Kolozsvári Irénnel, a Komádi 1. Számú Általános Iskola igazgatónőjével. A hatalom lokális képviselői közül pedig felkerestem a polgármestert, Pénzes Lászlót, és az alpolgármestert, Debreczeni

¹ Édesanyámnak külön köszönetet szeretnék mondani segítségéért.

Máriát. A gyerekek véleménye is nagy jelentőségű: köztük hatvan kérdőívet osztottam szét.

Honnan lehet értesülni az ünnepegről?

A legfontosabb közéleti eseményeknek is gátat szab az, ha az emberek nem értesülnek kellőképpen a megemlékezés pontos helyszínéről és időpontjáról. A nyitott összejevetelről a városi lakosok a negyedévente megjelenő, minden háztartásba eljutó, ingyenes, nyolc oldalas Komádi Hírmondó hátsó oldalának apró, szürke háttérrel kiemelt tudósításából értesülhettek arról, mi készül:

MEGHÍVÓ
Szeretettel meghívjuk
városunk lakosságát
az október 23-i
Nemzeti Ünnepeünk tiszteletére
tartandó megemlékezésünkre!
A megemlékezés időpontja:
október 21. (péntek) 11 00 óra.

Helyszín: Városi Sportcsarnok

Molnárné Kolozsvári Irén igazgató

I. sz. Általános Iskola Irodalmi
Színpada és Énekkara

Az igazgatónővel készített interjúból kiderül, hogy az iskola olyan hosszú cikket jelentet meg az éves eseményeiről, amelyet akar. Jelen esetben nem akart többet írni a felhívásról. A következő számban pedig hiába várunk róla beszámolót, Molnárné nyilatkozata: „A Komádi Hírmondó negyedévente jelenik meg. Tehát öröm, hogyha előtte meg tudjuk jelentetni, utána már esetleg összefoglalóban szoktunk említést tenni, hogy ez is volt. De külön erről cikkezni nem.”

Ezen kívül a polgármester és néhány képviselő kaptak személyes meghívót, léteztek plakátok városszerte róla, a szülők pedig ellenőrző-beírásokból tudhattak a másorról. Tehát tulajdonképpen nem kerülhette el az emberek figyelmét.

Az iskolai ünnepeég

2005-ben e nevezetes évforduló vasárnapra esett, de városunkban pénteken tartották meg. Helyszíne a Városi Sportcsarnok volt, a kezdés időpontja délelőtt

11 óra. Az alig tanórányi hosszúságú eseményen személyesen jelen voltam, figyeltem a történéseket. 2005. október 21-én az iskola tanárainak és a diákoknak háromnegyed 11-kor kellett fegyelmezett rendben átvonulniuk az iskolából a mellette lévő sportcsarnokba. Az iskola vezetősége kötelezővé tette a részvételt: állami ünnepünkről való megemlékezés hozzátartozik a magyar állampolgárrá nevelés általános iskolai kifutójához.

Én szintén 10:45-kor léptem be a helyszín ajtaján, az alkalomhoz illően felöltözve. Először csak egy embertömeget láttam, elsősorban diákokat, hosszában a pályán. Szétnézni sem volt időm, amikor besodort a tömeg az ajtóhoz képest jobbra, tanárok és iskolai alkalmazottak közé. Tőlem balra, kissé távolabb álltak helységünk vezetői: a polgármester és a köztisztviselők. Jelen volt a független, MSZP szimpatizáns polgármester, a jegyzőasszony, az aljegyző, valamint két képviselőtestületi tag. (Ez a létszám látszólag kezdi megtörni városunk politikai vezetőségének közönyét október 23-ával kapcsolatban; ötszörös emelkedést jelent a Polgármesteri Hivatalból tavaly ilyenkor megjelentek számához képest.) Sötét öltönybe, illetve szürke nadrágkosztümbe öltözve, ünnepélyesen, ám mégis egyfajta udvarias hidegséggel várták az iskolai előadás megkezdését.

Előttem mintegy 15 sorban foglaltak helyet a szorosan egymás mellé húzott padokon az alsós és felsős tanulók. A nagyobbaknak már csak állóhely jutott. A tanárok közül egyesek ültek, mások a padosorok között álltak. Legtöbbjét ismerem onnan, hogy a városban tanultam nyolc évig. Kontaktust azonban nem tudtam velük teremteni; meg kellett elégednem a stabilan elfoglalt hátsó állóhelyemmel. A gyerekek nyugtalanul mocorogtak, türelmetlenül forgolódtak; úgy vélem legtöbbjük nem a sportcsarnokban tervezte eltölteni a délelőttöt. A nagy többség világos felsőben és sötét nadrágban jelent meg. Iskolai „feljebbállók” nyomására nem volt más választásuk. Ha szétnézünk a tömegben mégis megakad a szemünk néhány kék, zöld, vagy rózsaszín pulóveren. „Külsősöket”, azaz olyanokat, akik élete nem kapcsolódik szorosan az iskolához, csak elvétve látni. Ezek közül is legtöbben szülők.

Pontban 11 órakor megkezdődtek a tanárok figyelemre felhívó csitítgatásai. Ennek következtében pedig a gyerekek elcsendesültek és „feszült figyelemmel” koncentráltak a mikrofonok felé. A polgármester karba tett kézzel meredt előre. Jobb oldali szomszédaim abbahagyták a nevetgélést. Nézzük, hova figyelnek!

A nézőtérrel egy magasságban lévő „színpad” a pálya egész szélességét elfoglalta: az előadó diákokkal és az énekkarral. Az előbbieket huszonhárman voltak, az utóbbiak másfélszer annyian. Ezt nehéz pontosan meghatározni, mert egyes gyerekek szerepeltek az énekkarban és a szavalók között is. Azt mindenesetre tudom, hogy a műsort szervező tanárnő (Bozsidár Miklósné) a 6.B-t készítette fel a megemlékezésre. A betanításon kívül ő vállalta magára a sűgő szerepét is, arra az esetre, ha az aktuális beszélő még piros, fehér vagy zöld mappája segítségével sem emlékszik a szövegre. A közönség első sorában foglalt helyet, a „színpadtól” mintegy két méterre, a gyerekek közt, kezében tartva a forgatókönyvet és így az egész előadást. (1. kép)

A fehér blúzba, illetve ingbe, valamint fekete nadrágba öltözött ünnepélyes gyerekek mögött a tavalyi háttér egy része díszlett: Zöld, sárga, barna és piros

őszi levelek a bordásfalakra tűzve. Valamint a betanító tanár idei új ötlete: barna alapon két hosszába állított piros-fehér-zöld lyukas zászló, fölöttük 1956 (sárgával) és 1989 (halvány türkizzel) kirakva. A hangerősítést négy álló mikrofon szolgálta (egyik az énekkaré). Segítségükkel nagyjából mindent lehetett érteni; nem rezonáltak be. Fényelosztás szempontjából az előadók a legkedvezőbb helyen álltak: közvetlenül az ablakok alatt. Mesterséges megvilágítást nem alkalmaztak. (2. kép)

11 óra 3 perckor kezdődött a műsor. Az igazgatónő (Molnárné Kolozsvári Irén) röviden köszönti az egybegyűlteket, „nem szaporítja a szót”, és átadja helyét a „tanulóifjúság e neves alkalomra szervezett megemlékezésének”. A gyerekek a helyükön állnak. Kezükben gyertya ég. A Himnusz hallatszik – az énekkar előadásában. A későbbiekben szintetizátoron játszik Debreczeni Mária, az iskola énektanára és kórusvezetője. Fekete-fehér kockás kosztümben van. Mindenki vigyázzban áll; teljes a fegyelem.

A szereplők egy dalt énekelnek együtt az énekkarral. Refrénje a következő: „Küzdött az ész és a szív / És küzdött a szellem / A parittyás Dávid / Vad Góliát ellen.” (P. Kovács Irén: Küzdött az ész...)² A dalt félbeszakítva 3–3 tanuló áll a három mikrofonhoz, és felváltva kommentálják 1956 jelentőségét, Déry Tibor Barátaim című írása tolmácsolásában. „A magyar történelemnek ez a legnagyobb forradalma.” A népakarat szította és hajtotta végre. „A suhancok forradalma, mondták!” Az ifjúság eddig „ájultan hallgatott. Október 23-án felállt, és helyreütötte a nemzet becsületét.” (...) „’48 ifjúsága után most támadt a hazának egy ’56-os ifjúsága is.”

Az ének folytatódik. Az énekkar elénekli a Naplementét. Kezeikben egységes piros kotta. Debreczeni Mária vezényel. Eközben a szereplők ötösével összekarolnak, és ringanak; bokrokat alakítanak. „Á, á, bim-bam” – kis harangra ágyúhang válaszol a háttérben. Erre hol leguggolnak, hol felállnak a diákok. Egy lány járkál közöttük. Bánatosan, lassan, keresgélve.³ A dal végére felállnak a tanulógyűrűk, mintha el akarnának rejteni valami fájdalmasat: „Harmatos bokor ölén, / Egy fiú olyan mint én. / Egy fiú alszik csendben, / Golyó van a szívében.”

Elkezdődik 1956 története. A felszólaló tanulók a mikrofonhoz lépnek. Hárman vannak: Az események a budapesti Műszaki Egyetemen kezdődtek; A tömeg a Petőfi-szobor után a Bem-szoborhoz ért, ahol kivágták a zászlóból a Rákosi-címert. „Megszületett a forradalom jelképe: a lyukas zászló.” A gyerekek erre a mondatra a dekorációs szakkörön készített, rajzlap nagyságú, hurkapálcára erősített, vízfestékkel festett lyukas zászlóikat kezdik lengetni, amik eddig a földön heverték.

Nagy Imre Parlament előtti beszéde következik egy alacsony, szemüveges kisfiú előadásában: „Barátaim! Szólni akarok. A lelkesedésnek és a tettvágnak párosulnia kell a józansággal, igazsággal, meggondolással, felelősséggel, mert ha

² A forgatókönyvet kézhez kaptam, így pontosan leírhatom, mikor melyik vers következik. Cím és szerző nem szerepelt mindenhol, így ezen műveket csupán idézet formájában közölhetem.

³ Mint Bozsidiárné tanárnőtől megtudtam, ennek a fogásnak elsődleges oka az volt, hogy a lány frissen volt vakbéllel műtve, de egyben sajátos hangulata van a bokrok között járkáló, keresgélő gyermeknek.

nem, akkor ez kockára teheti az ügyet, amiért ma összejöttünk.” – egészen más színezetet kap ez a vékony hangú, mégis határozott kiállású fiúcska szájából. Olyannyira, hogy tölem jobbra a karbantartó kinézetű férfi – abbahagyva körömpiszkálását, a műsorra figyel. Ismét felcsendül az ismerős részlet Dáviddal és Góliáttal, miközben a tanulók fele a háttérben lobogtatja lyukas zászlóját; így folytatva: „Nemzeti lobogónk / Fialalok vitték, / Azt, hogy győzni fognak, / Remélték és hitték.” (3. kép)

Szóke kislány zöld mappával a kezében elmondja, hogy az ÁVH-sok a Rádió előtt belelöttek a tömegbe. Megkezdődött a Rádió ostroma. „Gyújtó jelszavakat” harsogtak a diákok kórusban, míg a háttérben nem állt meg a lyukas zászlós felvonulás: „Szabad sajtót!” „Vonuljanak ki a szovjet csapatok!” „Követeljük Nagy Imrét a kormányba!” „Október 23-a nemzeti ünnep legyen!” A kislány folytatja mondandóját: „A tüntetés október 23-án estére forradalomná, másnap reggelre szabadságharcná változott.” Ezután a gyerekek sorra csak egy-egy fájdalmas mozzanatot szólnak a napról: „Vér...vér...” A háttérben továbbra is lengő zászlók jól jelképezik a pergő eseményeket. (4. kép)

A következő szövegrészlet alatt – a Parlament előtti sortűzről – visszaállnak a szereplők eredeti helyükre, és jelképezendő a leggyászosabb pillanatot, az eset kétszáz halottjának tiszteletére lehajtják fejüket. Ezalatt beindul a zene magnóról: Mozart Requiemje. A felvétel nem a legjobb, de nem befolyásolta az alkalom fenntartását. Közben kórusban hangzik: „Röpködő, fiatal életek! / Csatorna partján folyt véretek / Megalvad, nem zubog lüktetőn. / Híretek zászló és büszke könny!”

A kimerevített, fókusz pillanat után a zászlós vonulás folytatódik, de nem az eddigi vontatott tempóban; élénkebb lett. Ez a közönség figyelmét is sikeresen fenntartotta. Egy hosszú, barna hajú lány „folytatja a harcot”: „A hősiesség ellenállás hatására az ellenséges csapatok kivonultak Budapestről. Nagy Imre a forradalom miniszterelnöke lett”. Elrendelte a fegyverszünetet, bejelentette a Kossuth-címer visszaállítását, az ÁVH megszüntetését. (...) „Magyarország néhány napra szabad, független ország lett.” Világszerte ünnepelték. A diákok visszaálltak a sorba, és mindenki lassan, ünnepélyesen, egyszerre lengette jelképes, immáron ép zászlóját. (Eddig a lábuknál volt.) Alatta Liszt Ferenc Les Preludes-je szól magnóról.

A következő versben középre áll egy lány, a kérdező. Az előadó gyerekek balra húzódnak, ők alkotják a varjakat. Míg az énekkar a színes madarakat. A következő párbeszéd rajzolódik ki: „Kár, kár! - Minek? – sóhajtjuk roskatag, / De varjak, mi nem adtuk meg magunk, / Mi a másik madár pártján vagyunk. (...) „Csak hidd! – csendül a tiszta hang megint. / Fagyos föld, / De könnyes szemünk az ég felé tekint.”⁴ A hosszú barna hajú lány „lezárja” a harcokat. Ezután eléneklik a gyerekek az 1956 című számot, mely kedvenceik közzé tartozik, mint megtudtam. Egy sötét hajú fiú beszél el a megtorlást és a temetéseket. Az egyen öltözéttől eltérően ő kék farmert visel a fehér ingéhez. Majd egy rövid hajú lány lép előre, és szavalja Wass Albert A láthatatlan lobogó című költeményét.

⁴ Túrmezei Erzsébet: Két hang a téiben

1956 és az előadás lecsendesedik. Már-már azt hihetnénk, vége az előadásnak. Mozgolódás, ásítózás látszódik a nézőtéren. Az énektanárnő babrál valamit a magnóval. Rövid szünet után megtalálja Koncz Zsuzsa Ha én rózsá volnék című dalát. A közönség soraiban az állók áthelyezik súlypontjukat egyik lábukról a másikra. Valaki kimegy az ajtón. A pusmogások elnémulnak. A gyerekek minden versszakot eljátszanak: hol kaput, hol ablakot, hol utcát stilizálnak. Az utolsó versszak előtt elfújják újra meggyújtott gyertyáikat és ismét zászlót vesznek kézbe. Majd leeresztik. (5. kép)

Előlép egy szemüveges lány prózai szöveggel: Mi történt az 1980-as évek végén? Megszűnt a KISZ. Az emberek elfogadták a többpártrendszer. Sor került a Szent Jobb körmenetre. Lebontották a vasfüggönyt. 1989. október 23-án Szűrös Mátyás kikiáltotta a köztársaságot. A gyerekek körbe-körbe járkálnak, zászlót lengetve. Magnóról megszólal Koncz Zsuzsa Megfordulhat még a világ című dala. Az előadók és a közönség tapssal kíséri, követve az énekkar vezetőjének lelkes kezdeményezését. Az ülők közül páran ásítózna. A polgármester elégedetten mosolyog. Kollégái követik. Oláh Ibolya slágere következik: a Magyarország. A kar énekel, a tanárnő szintetizátorozik. A 6.B 23 tagja sorra feláll. Magasra tartják piros-fehér-zöld mappáikat, és a végszónál megfordítják. Kirajzolódik a dal utolsó sora: „Milliók áldása szálljon rád!” Meghajolnak. Tapsszó. A gyerekek hátrafele néznek, egymást bökdösik. Menni kéne... Az állók közül sokan távoznak. Körülöttem kiüresedik a terem. Az énekkar elénekli a Szózatot. A padsorok is vigyázzba rendeződnek.

Molnárné Kolozsvári Irén végül köszönetet mond a 6.B-nek, az énekkarnak és a felkészítő tanároknak. A szereplőknek szemmel láthatólag jól esik: megdolgoztak a dicséretért. Az ülőket viszont már talán inkább az ebéd foglalkoztatja; csilapíthatatlan mocorgás kezdődik. A tanárok gratulálnak a szervező tanárnőnek, valamint a kórusvezetőnek. Az előbbi megszokott szerénységével fogadja a kézfogásokat; az utóbbi büszke mosollyal, ezután hangosan, de inkább csak az énekkarra és saját osztályára kiható erősséggel instrukciókat ad a távozásra. Az osztályok elkezdték elhagyni a színhelyet, padsorok szerint. Elég rendezetten történt, zavargások nélkül. Az előadás összességében jól sikerült, és nem maradt hatás nélkül a nemzeti múltunkra fogékony hallgatókra. A diákok meglepő többsége komoran – mint akit valóban megrendített a műsor – vonult ki a csarnokból háromnegyed 12-kor. Sok kezdeti mocorgó nyugodott le a végére. Csak két gyereket láttam (színes pulóverben), akik azonnal csipkedték egymást, amint nem figyelt rájuk a tanárnő. A dekorációt közvetlenül az ünnepség után az ügyeletes osztály, a 7. C szedte le.

Amit a szervezési körülményekről megtudtam

A polgármester egyáltalán nem szól bele a szervezésbe: az teljes egészében a pedagógusok felelőssége. Minden évben ráosztják egy magyar tanárra a feladatot, aki azonban nem egyedül dolgozik: „A mi iskolánkban hagyomány, hogy a Magyar Művészetek munkaközösségének tagjai szervezik az iskolai műsorokat.

Mi ebben a munkaközösségben magyar, ének és rajz szakos tanárok dolgozunk együtt, és tulajdonképpen kiosztjuk, hogy melyik műsor melyik tanévben kinek a feladata, és hát természetesen segítjük is egymást.” – nyilatkozta Bozsidárné tanárnő. A kiválasztott magyar tanár pedig szerepelteti az egyik, általa tanított osztályt, vagy egy egész évfolyamot. (Ez utóbbi önkéntes alapon működik; kevésbé sikeres megoldás.) Szerepet az összes diák kap, ki-ki beállítottsága szerint: hosszabb-rövidebb szöveget, vagy a szégyenlősebbek a háttérmozgást adják.

Az sem mindegy, milyen hosszúnak kell lennie a műsornak. Ezt az igazgatónő szabja meg: „25–30 percnyi. Többet nem bír a gyerek állni, ugyanis a műsor ideje alatt a hatszáz tanulónk állva hallgatja végig, és ez alatt is változatos, zenés és esetleg ha sikerül úgy összeállítani, táncos, énekkari jeleneteknek kell benne lenni, hogy a gyerek számára élvezhető, vagy legalábbis, például az október 23-ai elfogadható, elviselhető legyen.” Mint látjuk, a reál beállítottságú vezető pedagógus a célszerűséget előbbre állítja a mondanivaló teljességigényével szemben.

Mi kerüljön bele az előadásba: összevetve a 2004-es és 2005-ös műsorokat, azt látjuk, másból ugyan, de mindkettő külső forrásokból táplálkozott: Bozsidárné: „Először is megnéztem, hogy a gyerekeknek milyen ismerete van a forradalomról az irodalom könyvekben. Milyen irodalmi művek jelennek meg, mit ismerhetnek a gyerekek. Történelemben mit ír a könyvük erről a korszakról, és hát az iskolai könyvtárban búvárokodtam, verseket kerestem, illetve elég sok műsorfüzetünk van, és azoknak a műsorát néztem át.”⁵ Édesanyám: „Magyartanárok igen intenzíven figyeljük például a Magyar Tanítás című folyóiratot, és abban jelent meg egy közeli iskola komplett műsora. Ez nekünk nagyon megtetszett, és ezt választottuk feldolgozásra. Egyes egyedül a zenei anyaga az, ami teljesen más volt.” A zenei anyagot pedig úgy gondolták, jobb könnyűzeneire változtatni, melyeket Debreczeni Mária választ ki. A gyerekek egyik nagy kedvence az 1956.⁶

Mint látjuk, az ünnepség teljes egészében az országos eseményekről szólt, a helyiekről még említés formájában sem tudtunk meg semmit. Ezen ne csodálkozunk, hiszen ha városunk vezetőjének és alpolgármesterének értesültségét nézzük meg az eseményekről, azt látjuk, hogy nem tudnak semmi konkrétat. Péntes László: „Hát ahogy én utánakérdeztem, '56-ban városunkban is volt néhány megmozdulás, de jelentősebb tömeges megmozdulásra nem került sor.” Debreczeni Mária: „Nem sokat hallottam a komádi eseményekről. Ahogy én így érdeklődtem az elmúlt pár évben, úgy értesültem, hogy itt olyan nagyon nagy forradalmi események nem igazán zajlottak.”⁷

⁵ Valamint: Maczak Edit (szerk.): Megemlékezések, ünnepségek forgatókönyvei. ITEM Könyvkiadó, Békéscsaba, 2002.

⁶ Duncan Shiels verse; Márkus J. fordította; Dorozsmai P. zenéje.

⁷ Tájékozatlanságukat nézzük el nekik, hiszen 1956-ban a polgármester még nem élt. Az alpolgármester pedig csak tíz éve költözött városunkba. A helyiek pedig, úgy tűnik, nem tartják mindennapi beszédtemának, mi volt akkor.

A nézőközönség

Mint ahogy írtam, a nézőközönség a gyerekekből, a tanárokból, a szülőkből és néhány hivatalos személyből állt (6. kép). A négy megkérdezett, szervező kolléga egyetért abban, hogy aki jelen volt, az általában örömmel fogadta a műsort: a gyerekek jutalma minden évben vastaps volt. Akkor az a kérdés, mások miért maradtak távol?

„Ha nem lennék polgármester, akkor valószínű nézőként, ha a gyermekem nem szerepelne, márpedig ő még csak 3 éves, és nem szerepel, és nem kötné még valami más az ünnepséghez, akkor valószínűleg nem.” Meglepő, hogy még a polgármester is ezt mondja arra a kérdésemre, hogy civilként megjelenne-e a sportcsarnokban. Véleménye jól tükrözi az általános hozzáállást, melyet az igazgató is megerősít: „Valahogy nem igazán lehet felrázni Komádinak a lakóit, hogy egy ilyen városi rendezvényen tömegesen vegyen részt.” Pedig korábbi években már azzal is próbálkoztak, hogy az utcán mutassanak be részleteket a műsorból. De ez sem hozta meg a várt sikereket.

Következtetésként levonható: van egy állandó réteg, aki jelen van. Ám a város lakosságának jelentős többsége semmiféleképpen sem biztatható fel arra, hogy a műsort – akármennyire színvonalas is – megtekintse.

A helyszín

Talán nem egy sportcsarnok a legmegfelelőbb az ünnepség helyszínének. Mégiscsak nehéz egy egész évben testnevelésórákra használt tornacipők által bepiszkított, és eme nevezetes alkalomra a takarítónők által letisztogatott helyiséget a Parlament vagy a Bem-szobor előtti térnek képzelni. Mi szól mégis mellette?

Hallgassuk meg Pénzes László véleményét: „Általában az őszi időjárás miatt szoktuk fedett téren rendezni. Sajnos a művelődési háznak még kicsi a nagyterme, azt kellene átépíteni, hogy estelegesen a jövőben méltóképp kerüljön ez megtartásra.” Ez még csak távoli elképzelés. Molnárné ismét praktikus okokból áll mellé; a városnak ez a legnagyobb csarnoka.

A szervezők viszont nem örülnek ennek: „El tudnék képzelni sokkal ideálisabb helyszínt is, mert hát azért egy tornacsarnok, akárhogy nézzük is, csak egy tornacsarnok, ha díszletet teszünk is. Azt meg szoktuk csinálni, hogy az alsós gyerekek kis tornapadokon ültek, a nagyok bizony álltak, és elég nehéz ennek a teremnek a hangosítása, mert visszhangos a terem, de végül is sikerült megoldani.” Tehát Bozsidiárné arra hívja fel a figyelmet, hogy a helyszín nem elég ünnepélyes.

És az akusztikája sem megfelelő: „Nagyon rossz. Nem szeretem, idézőjelbe agyoncsapja a műsorokat. Rengeteget próbálnak rá a gyerekek, és ügyesen szoktak dolgozni, de bizony néha előfordul, hogy a rengeteg munkájukat és a kitartásukat nem mindig tudja igazán hallgatni és élvezni a közönség, és ez egyértelműen a sportcsarnoknak az akusztikája miatt van. Ez sportcsarnok és nem úgy

lett építve, hogy ebben műsorokat adjunk elő. Igyekszünk ezen segíteni, a technikus kollegámmal együtt. Minden alkalommal próbálunk újítani; kipróbálni, rakni a hangfalakat magasra, le, hátra, előre, és megfordítani az egész társaságot, folyamatosan próbáljuk változtatni, hogy minél jobban hallják a gyerekek. És ne sávokban jöjjön a, a műsor.” Más lehetőség viszont nincs.

Az idő

Október 23-a 2005-ben vasárnapra esett. Mivel az iskolások szervezik, ezért csakis tanítási napra tehető. Erről praktikus igazgatónőnket kérdeztem: „Ha hétvégre esik, akkor az előtte lévő munkanapon van. És mindig 11 órára szoktuk rakni az ünnepségeket az időpontját, azért mert az alsó tagozatból feljönnek a tanulók a három épületből az iskola sportszarnokába és hogy innen ebédelni tudjanak menni. Ezért szoktuk 11-re rakni. Célszerűségi okokból. Így marad el a legkevesebb, mert ha reggel megkezdénénk az ünneplést, ugye akkor, mire visszavonulnának több órát venne igénybe. Így pedig a 11 óra előtti óra, és az alsóban négy óra van, azzal a tanítás vége is eljön, mikor vége van a műsornak. Tehát így a tanítás végéhez igazítjuk.” Persze ez olyan szempontból is praktikus, hogy rendszerességet ad.

Állandó szimbólumok

„Vannak állandó elemek; ezek, ugye, a lyukas zászló, a tank, és természetesen, mivel október van, ősz, itt az ősz hangulatának megfelelően falevelek: hulló, sárguló falevelek.” – Nyilatkozza az aktuális szakértő: Szakálné Polgár Irma, a dekorációs szakkör vezetője Komádiban. Elmondása alapján az ötletekhez nem szoktak nyomtatott forgatókönyvet használni, hiszen az ilyen jellegű írások többnyire a műsorhoz adnak útmutatókat, nem pedig a díszlethez. A műsor hangulata adja a háttér elképzeléseit.

A lyukas zászló természetesen nem komádi találmány; el sem képzelhető a megemlékezés nélküle. A tank, úgy tűnik, nem állandó elem: csupán a 2004-es műsorban alkalmazták. A falevelek – mint megtudtam édesanyámtól – nem csak az idej, hanem az előző évi műsornak is kellékei voltak: „Hát, jelképes értékű díszletek voltak. Szedtünk, már akkor nagyon szépen megőszült a határ meg az erdő, őszi lombokat. Ezt a bordásfalra dugdostuk. Mivel azonban ez kevésnek bizonyult volna, ezért nagy műszaki rajzlapokból rajzolt őszi faleveleket is tettünk, valamint egy kilőtt tankot helyeztünk el a háttérben. Ez volt a díszlet.” 1956 sajtós, lokális értelmezése: a „faleveles forradalom”?

A gyerekek kezében piros, fehér és zöld mappák. A nemzeti színek. Ezek mellett nem csak lyukas zászlókat használtak, hanem épeket is, például amikor a felvonulást mutatták be. Ez talán örökérvényűvé és általánossá teszi 1956-ot: az események nem csupán az adott évre korlátozódnak. Ugyanezt erősíti a következő jelenség:

Ha a mellékelt fényképeket nézzük is, nem kerülheti el a figyelmünket a két évszám: 1956, a forradalom, és 1989 a köztársaság kikiáltásának egymás mellé illesztése. Utána érdeklődtem Bozsidar Miklósnétól, hogy jutott ez így az eszébe: „Tulajdonképpen volt egy olyan gondolat, hogy ez a forradalom, ez a mai napig is él, az emléke megvan, és hogy így maradt fenn, hogy továbbvitték ezt a forradalmat, akkor, amikor október 23-án kiáltották ki a köztársaságot.”

Tavaly és jövőre

Összevetésként a tavalyi műsorral interjút készítettem édesanyámmal, Kovács Bélánéval, aki a 2004-es műsort szervezte. Véleménye szerint a különbség a következőkben áll: „Tulajdonképpen csak az irodalmi anyagát és a zenei anyagát tekintve különböznek. Az alapkoncepció ugyanaz. Talán az ideiben több volt a zene a tavalyihoz képest; a tavalyiban természetesen a versek voltak nagyobb számban. De alapvetően, úgy gondolom, hasonló két műsor volt szerkezetét tekintve. Nem régóta próbálkozunk ezzel, hogy modern zeneszámokkal tesszük élvezetesebbé a műsort. Úgy látom, hogy ez sikeres. Érzelmileg mindenképpen közelebb kerül a gyerekekhez és a műsor végén elhangzó taps arra utal, hogy nagyon élvezik és nagyon tetszik nekik. Biztos a nagyobbaknál tartalmilag is közelebb kerül hozzájuk ez a műsor, a kicsiket pedig érzelmileg mozgósítja mindenképpen.”

Hozzáállása lelkes. Ám ha az egész interjút figyelembe vesszük, be kell látnunk: az újítás minimális. Nem volt semmiféle közönségcsalogató reformötlet az idejű műsorban, így ez az optimizmus nem feltétlenül indokolt. De csak így tovább apró léptekkel: az ötvenedik jubileum talán hoz változást. A nyilatkozatok alapján azonban nehéz megítélni, mi lesz.

Az igazgatónő szerint: „Ugyanúgy megemlékezünk október 23-áról, mint ahogy azt az előző években tettük, de nagyobb műsort nem tervezünk most se, mint más alkalmakkor.”

„Emlékmű állítását, azt egyelőre nem tervezzük, mert föl kellett volna már készülnünk, de ez jó alkalmat ad arra, hogy ami a mi figyelmünket is elkerülte, az '56-os emlékművünk nincsen. De persze, tervezünk, hiszen lesz az 50. évfordulóra egy, az eddiginél nagyobb szabású városi rendezvény, szintén az iskolásokkal közösen és a művházzal. Reméljük, hogy az 50 éves évforduló alkalmából több lesz az érdeklődő, mint általában.” – mondja a polgármester.

Míg az alpolgármester: „Remélem, hogy idén nyélbe ütődik a dolog, hogy egy kis kopjafát tudjunk itt állítani, kinn a főtéren, ahol már van '48-as emlékművünk és más jellegű emlékmű is. Hogy legyen hová menni október 23-án egy városi koszorúzásra.”

Az igazgatónő semmiféle más műsorra nem számít. A polgármester szeretne más műsort, de kopjafát nem. Az alpolgármester számára pedig a legfontosabb egy emlékmű állítása lesz. Vajon mi a fejetlenség oka: Ennyire mások a célok? Vagy ennyire nincsenek célok? Most legyünk okosak!

A tisztelet másik színtere: a kopjafa

De – mint az eddigiekből kiderült - pontosítsuk a címet: a kopjafa hiánya.

Általános felfogás szerint a rítus helyszínének feltétlenül tükröznie kell 1956 szellemét. A semleges tér teleaggatása októberi szimbólumokkal kevésbé hatásos, mint egy emlékmű, vagy egy kopjafa látványa. Ám ezzel eddig nem törődött a város.

Komádiban a megemlékezés 1956. október 23-áról a városszerte meghirdetett iskolai ünnepségre korlátozódik. Emlékmű nincs állítva. Sem a temetőben, sem a parkban a többi emlékmű között. Pedig a '48-as, I. és II. világháborús, Bocskai Istvánt ábrázoló és halász-múltunkra emlékeztető szobrok sorába talán ez is beleférhetne. Így évről évre koszorúzásra sem kerül sor, amit eddig nem hiányoltak a városbeliek. Anyagi okok nem játszhattak közbe; mi sem olcsóbb egy kopjafa beszerzésénél.

Az emlékmű nemlétének két interjúban próbáltam a végére járni, ám a polgármester (Pénzes László) és az alpolgármester (Debreczeni Mária) gondolataiból ellentétes kép tárul elénk.

Nem kellett konkrétan rákérdezni: önmaguktól tértek rá a tényekre. A harmincas éveibe lépő polgármester, úgy tűnik, négy éves vezetősége során nem gondolt eddig vele: még a történelmi esemény ötvenéves évfordulójára sem tervez legalább egy kopjafát állítani, mert nem tettek előkészületeket. Elmondása alapján az emlékmű hiánya „figyelmetlenségnek” köszönhető a településen.

Az alpolgármester viszont már indítványozta, hogy a főtéren kellene egy kopjafa, ahova koszorúkkal lehetne járulni minden évben. Ám tettekre eddig nem került sor.

Hogy miért nem volt eddig szükségszerű? Erre válaszoljon helyettem Debreczeni Mária: „Én úgy gondolom, hogy ez az ünnep annyira friss még mindig az emberek tudatában, ha egyáltalán benne van, annyira friss még, és annyira újszerű, hogy talán most ért meg a város arra, hogy erre valóban legyen igény. Talán a történelmi események is befolyásolják ezt. Komádi egy kicsit talán távol esett az '56-os eseményektől, talán kicsit „Csipkerózsika-álomban” volt az '56-os forradalmak idején, és ebből adódóan talán minimálisan egy-két család volt érintett a távol lévő emberek miatt. És talán ezért is nem volt rá eddig olyan nagy igény. Talán most érik be a dolog.”

A két interjút ugyanazon a napon készítettem. Egy napra rá vezetőségi megbeszélés volt esedékes. Talán sikerült annyira felborzolnom a komádi kedélyeket, hogy elgondolkodjanak egy emlékmű felállításáról. De erről majd csak jövőre értesülhetünk.⁸

⁸ Arról később tudomást szereztem Debreczeni Máriától, hogy nem áll el tervétől, és nem adja fel a megvalósulását.

Mit gondolnak a gyerekek? Azaz a kérdőívek elemzése

Hatvan kérdőívet osztottam ki a Komádi 1. Számú Általános Iskolában, mely az október 23-ai iskolai, illetve városi ünnepséggel foglalkozik. Három osztályt céloztam meg: az 5. B-t, a 6. B-t és a 8. A-t. Választásom azért esett a felső évfolyamokra, mert az adott megemlékezést mindig ők adják elő. Valamint úgy gondoltam, a kisebbek nem tudnának érdemleges válaszokat adni 1956-tal kapcsolatban. A felsőt is tovább osztottam évfolyam szerint. Érdekes a két szélső eset: a legnagyobbak és a legkisebbek vizsgálata. A 6. B pedig azért tartozik kiválasztottjaim közé, mert ők adták elő a 2005-ös ünnepség műsorát. A másik két osztály pedig még nem szerepelt kollektíven. Városunkban a B megjelölés azt jelenti, hogy az illető osztály „tagozatos”. Ez jelen kutatásomban csupán annyit jelent, hogy a B-re próbáljunk meg úgy gondolni, hogy az ide járók valószínűleg nagyobb arányban lesznek értelmiségi foglalkozásúak, mint az A-ból, C-ből, vagy D-ből kikerülők. Az 5. B-ben 18, a 6. B-ben és a 8. A-ban pedig 21–21 tanulót sikerült kikérdeznem. A nem teljesen egyező arányok nem befolyásolnak az eredményen: így is jól látható eredmény mutatkozik meg.

A tanórákon a kérdőívek kiosztásakor a tanárok, illetve a diákok természetességgel vették kezükbe a lapokat, mint akik már sokat kitöltöttek mindenféle témában.⁹ Legtöbb időt a hatodik szánt rá: több mint húsz percükbe került. A másik két osztály alig negyed óra alatt végzett. Talán a szereplő osztálynak több mondanivalója volt? Úgy tűnik, igen. Ám a másik két csoportnál nem általánosíthatunk, hogy kevesebbet tudnak a tárgyról: meg kell vizsgálni, miért. A nyolcadik hamar beirogatta ismereteit. A legkisebbek pedig hamar bebizonyították, hogy nem nagyon tudnak semmit. Ez kiderül a válaszokból, valamint abból, hogy legtöbbször ők próbálták meg igénybe venni a társaik, illetve a tanárnő segítségét.

A kérdőíveket név nélkül kértem kitölteni: úgy gondoltam, nincs szükség arra, hogy mi a diák neve. Másrészt pedig szerintem mindenki őszintébb mer lenni név nélkül. Azonosításra elégnék tartottam az osztályt, az életkort és a nemet. Mivel a legtöbb nem eldöntendő kérdés, nem látom értelmét százalékos felosztásnak. Sokkal célszerűbb tendencia felállítása; általánosítás nélkül, mivel a válaszok sokszínű képet adnak.

Kérdéseim a következők voltak:

1. Tudod-e, mit ünneplünk október 23-án?
2. Mit jelent neked 1956?
3. Szerinted elegendő ismeretet adnak át az órák 1956. október 23-áról?
Miért?
4. Szeretnél róla többet tudni?
5. Ha igen, az iskolai ünnepségek segítenek ebben?
6. Szerinted jó az, hogy kötelezővé teszik a részvételt? Miért?
7. Ha nem lenne kötelező nézőként megjelenni, ott lennél? Miért?

⁹ Ismereteim szerint mostanában biztosítási tesztekkel bombázták az iskolát.

8. Mit gondolsz, hány iskolatársad jelenne meg?
9. Vettél már részt október 23-ai ünnepségen szereplőként?
10. Ha igen, miért vállaltad a szereplést?
11. Vállalnád a következő évben? Miért?
12. Mi szokott tetszeni a diákoknak az 1956-os megemlékezésekben?
13. Szerinted, min kellene változtatni?
14. Szüleid, nagyszüleid mit szoktak 1956-ról mesélni?

Az első kérdés az egyéni ismeretre kíváncsi: mi volt október 23-án? Azzal a válasszal is megelégedtem, hogy „forradalom”, vagy „nemzeti ünnep”, mert legtöbbször a válaszolók közül ennyit írtak. A két felsőbb osztályból szinte mindenki tudta: hatodikból tizenöt diáknak forradalom, háromnak nemzeti ünnep. Nyolcadikból tizenhatjuknak forradalom, két fiatalnak nemzeti ünnep. A kicsik között három forradalom, két nemzeti ünnep született. Két ötödikes és egy nyolcadikos összekeveri október 6-tal. Két-két tanulónál tapasztaltam a hatodik és a nyolcadik osztályban a „fiatalok forradalma” elnevezést. Úgy látszik, szépen megjegyezték, hogy az egyetemekről indult ki az egész forradalom. (Vagy szerepet játszanak a „márciusi ifjak”, akikről többet hallhattak)

A második kérdésre szubjektív véleményt akartam hallani: Mit jelent neked 1956? Kérdésem azonban nem érte el mindenkinél célját: legtöbbször az első kérdés szinonimájaként értelmezték, azaz a tárgyi tudásra próbáltak felelni. Az eredmény hasonló, mint az elsőnél: az ötödikben csak három tanulónak jelent valamit. Mégpedig forradalmat, nemzeti ünnepet vagy egy évszámot. A másik két osztályban pont fordított a válaszolók aránya. Hatodikban tizenegy főnek jelenti a forradalmat, hármójuknak az ünnepet, egy fiúnak pedig azt, hogy többet kell tanulni. A nyolcadikban van két kirívó eset: valakinek a második világháborút jelenti. Egy fiúnak pedig a résztvevő nagyszülei miatt fontos. Tizennégy ifjúnak forradalom, négynek nemzeti ünnep.

Elegendő ismeretet adnak át a tanórák? A harmadik kérdés alapján az ötödikesek, tapasztalat híján nem tudnak válaszolni, leszámítva négy igenlő választ. A tavalyi szereplő osztályból tizenkilenc szerint a válasz nemleges. Egyrészt még ők sem tanultak róla, másrészt már tudják, hogy máshonnan is lehet tájékozódni, például az ünnepségekből. A nyolcadik válasza az eldöntendő kérdésre: tizenkettő igen; a többieknek nem, vagy nem tudják. Ki-ké tanulási kedve szerint.

A negyedik, egyszavas pontra, hogy szeretnének-e többet tudni, a válasz érdekes módon mindhárom osztályban feles megoszlású: ki érdeklődő, ki nem. Az igenek és nemek aránya a legkisebbeknél: nyolc-tíz, a hatodikosoknál: tíz-tizenegy, az A osztályban: tizenkettő-kilenc.

Az iskolai ünnepek hasznosságára kérdezek rá ismeretszerzés szempontjából az ötödik kérdésben. A legkisebbeknél a legnagyobb a bizonytalanság: nem tudják vagy nem válaszolnak, de tízen úgy gondolják, hogy a megemlékezések fontosak ismeretszerzés szempontjából. A nyolcadikból húszan igennel válaszoltak. A hatodikban pedig tizenhatan. Vajon miért? Indoklásokat nem kapunk. Talán csak annyi a válasz, hogy az előadásra koncentráltak, nem az ismeretekre.

A következő három pont középpontjában szintén az iskolai ünnepségek állnak. Az eredmény pozitív a hatodik kérdésnél, arra, hogy jó ötlet-e a kötelező részvétel: Az ötödikesek között tíz gyermek helyesli a kényszert, öt ellenzi. A többiek nem válaszoltak. Sokan ismereteket szeretnének szerezni, vagy lelkesek, hogy társaik is tanulhatnak az ünnepségből. Az ellenzők közül egy példa: „Nem, mert aki nem szereti, annak nem kell részt venni, vagy vallásos.” A hatodikosok közül tízen tanulás szempontjából jónak tartják a kötelező megjelenést. Érdekes, hogy a nemleges válaszoknak is ugyanaz az oka: „úgysem tanulunk semmit az ünnepekből”. Ketten pedig nem szeretnek állni. A nyolcadikosok motivációja vagy ellenmotivációja ezzel azonos. Itt is két fiatal fiúnak van gondja lába tűrőképességével. De náluk kétszer annyian feleltek igennel (tizenhatan), mint nemmel. Egy pozitív példa: „Egy magyar tizenégy éves állampolgárnak illik ismerni a magyar történelem e fontos eseményét, hozzátartozik az alampéveltséghez.”

A hatodik a kötelesség, a hetedik az önkéntesség kérdőpontja. Tizenegy ötödikes lelkes: szívesen részt venne önként is. Indokok: hat érdeklődés a műsor iránt és három önkészttetés. Hatodikban tizenkét érdeklődő és egy belső kényszeres van. A „sokat látott” nyolcadikosok között már csak tizenegyen térnének be maguktól a sportcsarnokba: kíváncsiságból vagy információszerezésért. Egy fiú pedig nem akarja szegyenbe hozni magát. Akik távol maradnának: négyen nem érdeklődnek, egy fő unna, valaki pedig nem látna semmit és nem tudna leülni a zsúfoltságtól. Látható, hogy ha arról beszélünk, hogy „kötelező részvétel”, akkor azt rögtön a tanulással kötik össze a diákok. Ha az „önkéntes részvétel” nézzük, más indokokat találunk: azt, hogy az iskolás érdeklődik-e a téma iránt.

Vajon hányan jelennének meg? Az ötödikesek közül hatan hiszik, hogy az iskolának legalább a fele ott lenne. A hatodikból nyolcan, a nyolcadikból heten. A felsőbb évfolyam precízebben ért az arány meghatározásához; születtek ilyen válaszok is: „14”, „95,5%”, „A jobb képességűek, akik fel bírják fogni ennek az eseménynek a fontosságát, valószínűleg megjelenének (5–6 fő a 25-ből).” Ha komolyan gondolják az előző két válaszukat, akkor itt tévednek: többen lennének a résztvevők, mint a távolmaradók az előzőek alapján.

A kilencedik kérdésre, hogy vettél már részt október 23-ai ünnepségen szereplőként, kollektíven a 6. B válaszolt igennel, így a tizedik pontban csak őket vizsgálom. A másik két osztályban vannak, akik az énekkarral szerepeltek. És olyanok is vannak a nyolcadikban, akik korábban szerepeltek. Ám jelen kutatásomnál maradvá, nézzük meg részletesebben a 2005/2006-os tanévben szereplőket!

A tizedik kérdés arra kíváncsi, ki miért vállalta a szereplést. A huszonegy tanulóból hat indíttatása kimondottan az volt, hogy szeret szerepelni. Nyolcan „műzsjából” vállalták. Ketten pedig mindkét okból. Hárman érdeklődésből, valaki dicséretért. Egy lány nem szerepelt. A tanárnő elmondása alapján, épp beteg volt. Tehát a lelkesedés és a szabad akarat, szemben a kötelezettséggel fele-fele arányú. A műsorvezetővel készített interjú alapján a műsor végére azok is megszerették a munkát, akik eleinte vonakodtak.

A tizenegyedik kérdés ennek jár részletesebben utána: A 6. B-ből tizenketten vállalnák a következő évben is. Öten közülük szeretnek szerepelni, mint ahogy

már ki is jelentették. Csak egy lány vállalná még egyszer azért, mert tanult belőle. Akinek elég volt fellépni csak egyszer, az arra fogja rá passzivitását, hogy sokat kell tanulni. Az ötödikesek kevésbé határozottak a válaszban: valaki csak egy szót ír, indokot pedig nem tud adni. Az osztály harmada szerepelne, harmada nem, újabb harmada pedig teljesen bizonytalan. Valószínűleg nincs még elég szerepléssel kapcsolatos tapasztalatuk. A nyolcadikosok némelyike kényelmesen kibújik a szereplés, illetve a válasz alól azzal, hogy hova szerepelne, ha már jövőre úgymint elhagyja az általános iskolát? De az felismerhető, hogy kevésbé szeretnek szerepelni, és ismereteket is kevésbé szeretnének megszerezni, mint a hatodikosok. („A” osztály!)

A tizenkettedik kérdés: Mi az, ami jó egy iskolai megemlékezésben? Az ötödikből tizenegyen nem tudják, vagy nem válaszoltak. Ketten magát az ünnepséget nem látják jónak. Akkor mi az, ami tetszetős? A csata, a zene, a látvány, a jelenet, az előadás. A volt előadókból tízen úgy tapasztalták, hogy semmi. Vagy csak az, hogy elmaradnak az órák. A további nyolc válaszoló azt hozza indoknak, amit az ötödikesek. És csak egyikük tér ki a tudás gyarapítására a „régiben történt dolgokról”. A 8. A-ból ketten nem válaszoltak, négyüknek semmi különös. A tizenöt lelkes nyolcadikos igencsak eltérő válaszokat ad: a történetmondás, a versek, a csata, a tudásgyarapítás, a megemlékezés.

A tizenharmadik kérdésben arra vagyok kíváncsi, ki mennyire válik kreatívvá a megemlékezés hatására. Azaz, mit csinálnának másként? Az ötödikesek, úgy tűnik, feladták: nyolcan nem tudják, nyolcan semmit, a maradék két válasz: több izgalmas rész legyen benne, és több mindenkinek kellene elmenni. A hatodikosok már nem közönyösek: ők személyesen is beleszólhattak, min szeretnének változtatni. A válaszok alapján hárman nem tudták. Öten nem változtatnának semmin. A többiek olyan válaszokat adtak a változtatásra, amik valóban nem rajtuk múltak: például azt, hogy nincs elég ülőhely. Hárman egyenesen eltörölnék a megemlékezést. Néhányan arra panaszkodnak, hogy unalmas. Néhányan pedig a nézők nem megfelelő viselkedésére. A nyolcadikosok közül ketten nem tudják, tizenegyen nem változtatnának semmin. Eltörölni közülük senki sem akarja. Általános problémák a már felsoroltak. Azon kívül a változatosság hiánya, és a nem megfelelő helyszín. Érdekes, hogy ez utóbbira csak egyetlen, tizenöt éves lány tér ki.

Szándékosan azt a pontot hagytam utoljára, amihez a legtöbbet lehetne írni, ám egy mondatnál senki sem adott hosszabb választ: A tizenegyedik kérdés arra vonatkozik, hogy élménybeszámolót mennyire lehet hallani városunkban '56-ról. Az eredmény az lett, amit az interjúk igazolnak, hogy Komádit nem érintették jelentős mértékben az október 23-ai események, de természetesen nem jelenthetjük ki, hogy nem történt semmi. Az ötödikben csak egy, a hatodikban négy, a nyolcadikban nyolc diáknak szoktak róla mesélni.

A diákok többségének tehát 1956. október 23-a nem több, mint egy iskolaszüneti nap, vagy egy piros betűs ünnep. Élménybeszámolót is alig páran hallottak közülük. A betanító tanárok pedig személyesen szintén nem kötődnek a forradalomhoz: a forgatókönyvben szereplő adatok tankönyvekből, műsoros füzetekből származnak. Ezek után elgondolkozhatunk, hogy a szervezést valóban az iskolára kell bízni?

Tanulságok

Így zajlik 1956. október 23-a megünneplése Komádiban. Mint látjuk, az ünnepség teljes egészében az iskola gondja. A vezetőség igazából nem érdekelt a dologban. Politikai céloknak sincs alárendelve, mint ahogy azt a polgármester megfogalmazza: „A politikában jellemző az, hogy, ugye mindenki próbálja a saját maga érdekének és a saját maga pozíciójának megfelelően alárendelni az ünnepséget, ami nem jó. Jellemző, hogy általában az ilyen forradalmak inkább a jobboldalnak a rendezvényei. Meg is próbálják ezeket kisajátítani, magukévá tenni, hogy ez az ő rendezvényük. Hiszen sokan azt mondják, hogy a mostani baloldal ellen volt idézőjelbe az akkori '56-os felkelés. Persze már nem így van. És ez az, amin változtatni kell, hogy egyetlen erő, egyetlen csoport se sajátíthassa ki nemzeti ünnepünket.”

Az ünnepség az egész város részéről lehetne egy békés megemlékezés. Ám a város lakosságának jelentős hányadát nem lehet kimozdítani passzivitásából. Ennek oka, úgy tűnik, összetett. Egyrészt: a minden évben városi ünnepség néven futó iskolai ünnepség, egysíkúsága révén csupán a diákok, a tanárok, a polgármesteri hivatal dolgozói és egyes szülők rétegét csalogatja, akiknek a távolban történt esemény nem emlék, csupán a történelem része. Másrészt: a műsor figyelmen kívül hagyja a lokális eseményeket, így feledésre ítéli az öregek emlékezetét, s azokat a személyeket sem mozgósítja, akiknek személyes élményeik vannak. Harmadrészt: a vezetőség eddig nem törődött azzal, hogy a nem túl impozáns sportcsarnok még feldíszítve sem pótolhatja egy megkoszorúozható emlékhely hiányát. Negyedrészt: pedig az emberekben talán még nem tisztázódtak le az 1956-os sérelmek egy évvel a félszáz éves jubileum előtt.



1. kép: Nyitókép a szereplőkkel



2. kép: Az énekkar



3. kép: Nagy Imre beszéde – Részlet a műsorból



4. kép: A harcok elbeszélése – Részlet a műsorból



5. kép: „Ha én kapu volnék” – Részlet a műsorból



6. kép: A közönség